

Cuprins

Abrevieri.....	13
Cuvântul autorului.....	15
Capitolul I. Noțiuni generale cu privire la moștenire	17
Secțiunea 1.1. Considerații generale.....	17
Secțiunea 1.2. Obiectul transmisiunii succesorală – patrimoniul	20
Secțiunea 1.3. Autorul moștenirii și destinatarul patrimoniului succesoral.....	23
Capitolul II. Caracterele juridice ale moștenirii	26
Secțiunea 2.1. Transmisiune pentru cauză de moarte.....	26
Secțiunea 2.2. Transmisiune universală.....	28
Secțiunea 2.3. Transmisiune unitară	30
Secțiunea 2.4. Transmisiune indivizibilă.....	33
Capitolul III. Felurile moștenirii	34
Secțiunea 3.1. Considerații generale.....	34
Secțiunea 3.2. Moștenirea legală	36
Secțiunea 3.3. Moștenirea testamentară	37
Secțiunea 3.4. Coexistența moștenirii legale cu moștenirea testamentară.....	37
Secțiunea 3.5. Cumulul calității de moștenitor legal cu aceea de legatar	38
Capitolul IV. Data deschiderii moștenirii.....	41
Secțiunea 4.1. Considerații generale.....	41
Secțiunea 4.2. Moartea fizic constatată.....	46
Secțiunea 4.3. Moartea judecătorește declarată	47
Secțiunea 4.4. Modificarea datei decesului și implicațiile acesteia în activitatea notarială	48
Secțiunea 4.5. Importanța datei decesului	52
Capitolul V. Locul deschiderii moștenirii	53
Secțiunea 5.1. Locul deschiderii moștenirii în situația în care defunctul are domiciliul cunoscut și acesta se află pe teritoriul României.....	53

Secțiunea 5.2. Locul deschiderii moștenirii în cazul în care defunctul nu are domiciliul cunoscut sau acesta nu se află pe teritoriul României.....	59
Secțiunea 5.3. Importanța practică a locului deschiderii moștenirii	62
Secțiunea 5.4. Probleme legate de aplicarea Regulamentului (UE) nr. 650/2012	63
Capitolul VI. Pactele asupra moștenirii nedeschise	70
Secțiunea 6.1. Considerații generale.....	70
Secțiunea 6.2. Viziunea legislației europene cu privire la pactele asupra succesiunilor viitoare.....	71
Secțiunea 6.3. Condițiile necesare pentru ca un act să fie considerat pact asupra unei succesiuni viitoare	74
Capitolul VII. Condițiile cerute pentru a moșteni	77
Secțiunea 7.1. Capacitatea de a moșteni.....	77
Secțiunea 7.2. Vocația la moștenire	88
Secțiunea 7.3. Să nu fie nedemn de a moșteni.....	98
Capitolul VIII. Corelația între dreptul la moștenire și regimul matrimonial aplicabil căsătoriei defunctului	132
Secțiunea 8.1. Considerații generale.....	132
Secțiunea 8.2. Încetarea comunității	133
Secțiunea 8.3. Chestiuni practice	134
Capitolul IX. Noțiuni generale cu privire la moștenirea legală.....	136
Secțiunea 9.1. Introducere	136
Secțiunea 9.2. Beneficiarii moștenirii legale	141
Secțiunea 9.3. Principiile devoluțiunii legale a moștenirii	145
Secțiunea 9.4. Considerente legate de dreptul internațional.....	153
Capitolul X. Reprezentarea succesorală	155
Secțiunea 10.1. Noțiunea de „reprezentare succesorală”	155
Secțiunea 10.2. Domeniul de aplicare și modul de operare al reprezentării succesorale.....	158
Secțiunea 10.3. Condițiile aplicării reprezentării succesorale ...	163
Secțiunea 10.4. Efectele reprezentării succesorale	172
Secțiunea 10.5. Efectul particular al reprezentării succesorale.....	175

Capitolul XI. Drepturile succesoriale ale soțului supraviețuitor	180
Secțiunea 11.1. Conținutul dreptului la moștenire al soțului supraviețuitor	181
Secțiunea 11.2. Condițiile dreptului la moștenire al soțului supraviețuitor	183
Secțiunea 11.3. Reguli speciale privind vocația la moștenire a soțului supraviețuitor.....	189
Secțiunea 11.4. Cota succesorală a soțului supraviețuitor.....	193
Secțiunea 11.5. Dreptul de abitație al soțului supraviețuitor	195
Secțiunea 11.6. Dreptul special de moștenire al soțului supraviețuitor	210
Secțiunea 11.7. Clauza de preciput.....	213
Secțiunea 11.8. Caracterele juridice ale dreptului de moștenire al soțului supraviețuitor	220
Secțiunea 11.9. Temeiul juridic al dreptului la moștenire al soțului supraviețuitor.....	232
Secțiunea 11.10. Corelația între regimul matrimonial al soților și dreptul la moștenire al soțului supraviețuitor.....	233
Capitolul XII. Descendenții defunctului (Clasa întâi a moștenitorilor legali)	238
Secțiunea 12.1. Noțiunea de „descendenți” în accepțiunea legii.....	238
Secțiunea 12.2. Modul în care operează chemarea la moștenire a descendenților	240
Secțiunea 12.3. Cota de moștenire a descendenților.....	246
Secțiunea 12.4. Caracterele juridice ale dreptului la moștenire al descendenților.....	248
Capitolul XIII. Ascendenții privilegiați și colaterali privilegiați (Clasa a doua a moștenitorilor legali)	262
Secțiunea 13.1. Noțiunea de „ascendenți privilegiați și colaterali privilegiați”	262
Secțiunea 13.2. Modul în care operează atribuirea moștenirii către ascendenții și colaterali privilegiați	266
Secțiunea 13.3. Cotele în care se împarte moștenirea în cazul clasei a doua de moștenitori legali	276
Secțiunea 13.4. Temeiul juridic al drepturilor succesoriale ale ascendenților și colateralilor privilegiați	278

Secțiunea 13.5. Caracterile juridice ale clasei ascendenților privilegiați și colateralilor privilegiați.....	278
Capitolul XIV. Ascendenții ordinari (Clasa a treia a moștenitorilor legali)	283
Secțiunea 14.1. Noțiunea de „ascendenți ordinari” și modul de operare al vocației succesore a acestora	283
Secțiunea 14.2. Împărțirea moștenirii în cazul ascendenților ordinari	286
Secțiunea 14.3. Caracterile juridice ale dreptului la moștenire al ascendenților ordinari.....	288
Capitolul XV. Colateralii ordinari (Clasa a patra a moștenitorilor legali)	289
Secțiunea 15.1. Noțiunea de „colateralii ordinari” și modul de operare al vocației succesore a acestora	289
Secțiunea 15.2. Împărțirea moștenirii în cazul colateralilor ordinari	292
Secțiunea 15.3. Caracterile juridice ale dreptului la moștenire al colateralilor ordinari.....	294
Capitolul XVI. Moștenirea vacantă	295
Secțiunea 16.1. Noțiunea de „moștenire vacantă” și felurile acesteia	295
Secțiunea 16.2. Beneficiarii moștenirii vacante	301
Secțiunea 16.3. Natura juridică a moștenirii vacante	304
Secțiunea 16.4. Competența constatării vacanței succesore.....	305
Secțiunea 16.5. Procedura declarării moștenirii vacante	308
Secțiunea 16.6. Reguli speciale cu privire la moștenirea vacantă	317
Secțiunea 16.7. Desființarea certificatului de vacanță succesorală.....	322
Capitolul XVII. Certificatul european de moștenitor	323
Secțiunea 17.1. Considerații preliminare.....	323
Secțiunea 17.2. Competența și procedura emiterii certificatului european de moștenitor.....	324
Secțiunea 17.3. Forța probantă a certificatului european de moștenitor	330
Bibliografie	331

Daniela Negrilă

Moștenirea în noul Cod civil

Studii teoretice și practice

**Ediția a II-a, revăzută și adăugită conform dispozițiilor europene
aplicabile din 17 august 2015**

Universul Juridic

București

-2015-

*Fiicei mele, Iulia Silvia,
și soțului meu, Adrian, cu toată dragostea*

„Civilizația adevărată consistă în a păstra din fiecare generație ceea ce ea a adunat și în a transmite generațiilor viitoare, pentru ca nimic să nu se piardă din ceea ce este util. (...) Ritmul succesiunilor întrerupt, ar fi însuși ritmul vieții suprimat.”

Istrate Micescu

Abrevieri

alin.	alineat
art.	articol
cap.	capitolul
C. Ap.	Curtea de Apel
C. civ.	Codul civil (Legea nr. 287/2009)
C. civ. 1864	Codul civil din 1864
C. pen.	noul Cod penal (Legea nr. 286/2009)
C. pr. civ.	Codul de procedură civilă (Legea nr. 134/2010)
dec.	decizia
Ed.	Editura
ed.	ediție
etc.	et caetera („și celelalte”)
<i>ibidem</i>	în același loc
ICCJ	Înalta Curte de Casație și Justiție
lit.	litera
M. Of.	Monitorul Oficial al României, Partea I
n.a.	nota autorului
nr.	numărul
O.G.	Ordonanța Guvernului
O.U.G.	Ordonanța de urgență a Guvernului
op. cit.	opera citată
p.	pagina
pp.	paginile
par.	paragraful
pct.	punctul
Regulament	Regulamentul de aplicare a Legii nr. 36/1995
RNNEOS	Registrul Național Notarial de Evidență a Opțiunilor Successorale
RRDP	Revista română de drept privat
s. civ.	secția civilă
sent. civ.	sentința civilă
s.n.	sublinierea noastră
ș.a.m.d.	și așa mai departe
UNNPR	Uniunea Națională a Notarilor Publici din România
urm.	următoarele
vol.	volumul

Cuvântul autorului

Au trecut mai bine de 3 ani de la intrarea în vigoare a Codului civil. Am învățat și experimentat multe în acest interval de timp. Din tatonări s-au născut concluzii, a apărut apoi polemica, iar din aceasta s-au realizat construcții juridice durabile. Utilitatea acestora este neîndoielnică pentru colegii notari.

Societatea evoluează și, odată cu ea, știința dreptului se modifică. Construcțiile deja create au nevoie de ajustări, de remodelări. Individul nu mai este sedentar, circumscris spațiului geografic și juridic al unei țări. Mobilitatea persoanelor impune adaptarea concepției legiuitorului, unificarea practicii și crearea unor instrumente de lucru favorabile tocmai acestei mobilități.

„În spațiul european de justiție, cetățenii trebuie să își poată organiza din timp succesiunea. Trebuie garantate într-un mod eficient drepturile moștenitorilor și legatarilor, ale altor persoane apropiate defunctului, precum și ale creditorilor succesiunii” – spune Regulamentul (UE) nr. 650/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 4 iulie 2012 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și acceptarea și executarea actelor autentice în materie de succesiuni și privind crearea unui certificat european de moștenitor.

În acest context, notarul român are de parcurs o nouă etapă dificilă: aceea de a acumula și implementa dispozițiile acestui act normativ european. Și afirmăm din nou că, în lupta lor cu timpul, profesioniștii dreptului au nevoie de instrumente de lucru multiple, care să le asigure temeiul unei practici unitare, corecte și stabile.

De aceea, am realizat această nouă ediție a lucrării de față. Aceasta nu este doar o simplă reeditare. Toate capitolele sunt revăzute, revizuite, completate inclusiv cu normele ce derivă din legislația Uniunii Europene.

Cu nădejdea că va fi de folos,

Daniela Negrilă

Capitolul I

Noțiuni generale cu privire la moștenire

Secțiunea 1.1

Considerații generale

1.1.1. Conform prevederilor art. 953 C. civ., moștenirea reprezintă transmiterea patrimoniului unei persoane fizice decedate către una sau mai multe persoane în ființă.

Suntem în prezența unei definiții legale care utilizează termenul de „moștenire”, termen pe care în mod constant doctrina l-a consacrat ca fiind cu mult mai potrivit în privința transmisiunilor *mortis causa*, față de termenul de „succesiune”, susceptibil de a avea mai multe înțelesuri¹.

Aceasta nu înseamnă însă că folosirea termenului de „succesiune” a devenit incompatibilă cu transmisiunile patrimoniale *mortis causa*. Însăși legea continuă să utilizeze ambele termene, vorbind, în art. 965 C. civ., despre „reprezentarea succesorală”, în art. 1.086 C. civ., despre „rezerva succesorală”, în art. 1.103 C. civ., despre „termenul de opțiune succesorală” ș.a.m.d. Prin urmare, chiar dacă, pentru definirea noțiunii, noul Cod civil preferă să folosească termenul de „moștenire”, constatăm că acesta este utilizat, în ansamblul legii, în paralel și concomitent cu cel de „succesiune”, bineînțeles, în accepțiunea restrânsă a acestuia.

Observăm însă o îndreptare mai pregnantă a legiuitorului către termenii de „moștenire” sau „moștenitor” în locul celor de „succesiune” sau „succesor”. Vom reține de aici faptul că, pentru a nu mai da loc niciunei interpretări, preferabil va fi ca, ori de câte ori contextul o permite, să definim orice transmisiune *mortis causa* cu ajutorul termenului de „moștenire”, iar nu cu cel de „succesiune” în sens restrâns².

¹ În același sens, a se vedea: Fr. Deak, R. Popescu, *Tratat de drept succesoral*, vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 19; M.M. Soreață, *Noutăți legislative în materia succesiunilor introduse prin noul Cod civil*, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 4.

² *Lato sensu*, succesiune – orice fel de transmisiune de drepturi, atât între vii, cât și pentru cauza de moarte. *Stricto sensu*, succesiune – transmisiunea unui

Beneficiarii patrimoniului succesoral vor fi, de asemenea, denumiți cu preferință „moștenitori”, iar nu „succesori”, această din urmă noțiune fiind susceptibilă a desemna nu numai pe dobânditorii unor drepturi și obligații ca urmare a decesului unei persoane, ci pe orice subiect de drept civil care urmează – „sucedă” – pe un altul în lanțul firesc al transmisiunilor patrimoniale, atât prin acte între vii, cât și pentru cauză de moarte.

Terminologic vorbind, chiar și Constituția României, în art. 46, utilizează tot termenul de „moștenire” atunci când spune că „dreptul la moștenire este garantat”, probabil din aceleași considerente de claritate juridică¹.

Față de acestea, se impune a relua concluzia literaturii juridice² și a afirma că, indiferent de terminologia folosită, instituția juridică rămâne aceeași, păstrându-și neschimbat regimul și caracteristicile.

1.1.2. Moștenirea este definită în primul rând ca o transmisiune a unui patrimoniu aparținând unei persoane fizice, transmisiune ce are loc **la decesul titularului** său și care presupune **un transfer unitar, atât al activului, cât și al pasivului**. Specificitatea moștenirii stă în aceea că, așa cum vom mai arăta în cele ce urmează, aceasta operează numai în privința transiterii patrimoniului **persoanelor fizice** care încetează a mai exista, regimul juridic succesoral nefiind aplicabil încetării persoanelor juridice.

Moartea persoanei înseamnă încetarea calității de subiect de drept a acesteia. Patrimoniul însă nu dispăre odată cu decesul titularului său. Prin urmare, menținându-și existența, este necesară transmisiunea sa către cei care îi succed autorului. Așadar, definiția sumară dată de unul dintre corifeii literaturii juridice în materie a fost și rămâne demnă de semnalat: moștenirea reprezintă „urmarea patrimonială a morții unei persoane”³.

patrimoniu pentru cauză de moarte. A se vedea I. Genoiu, *Dreptul la moștenire în noul Cod civil*, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 13.

¹ Pentru detalierea termenilor, a se vedea: M. Eliescu, *Moștenirea și devoluțiunea ei în dreptul RSR*, Ed. Academiei RSR, București, 1966, p. 19; Colectiv, *Noul Cod civil – Comentarii, doctrină, jurisprudență*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 1 – nota nr. 4; Fr. Deak, *Tratat de drept succesoral*, Ed. Universul Juridic, București, 2002, p. 6.

² E. Safta-Romano, *Dreptul de moștenire în România*, vol. I, Ed. Graphix, Iași, 1995, p. 24.

³ M. Eliescu, *Moștenirea...*, *op. cit.*, p. 19.

Regulamentul (UE) nr. 650/2012 definește moștenirea drept orice succesiune privind patrimoniul unei persoane decedate și acoperă orice formă de transfer de bunuri, drepturi și obligații pentru cauză de moarte, fie că este vorba despre un act voluntar de transfer, sub forma unei dispoziții pentru cauză de moarte, fie de un transfer sub forma succesiunii *ab intestat*¹.

1.1.3. Transmisiunea succesorală operează de drept, ope legis, fără ca beneficiarul transmisiunii să cunoască acest lucru și fără a fi necesară o manifestare de voință din partea lui. Însă, așa cum se arată unanim în doctrină, această transmisiune nu este obligatorie și nici definitivă, pentru că, pe de o parte, succesibilii pot opta între a primi moștenirea sau a renunța la ea² și, pe de altă parte, numai acceptarea succesiunii este de natură a consolida titlul sau calitatea de moștenitor³, renunțarea având ca efect pierderea acestora⁴. Observăm deci că manifestarea de voință a beneficiarilor transmisiunii nu are ca obiect însăși această transmisiune, ci numai primirea sau repudierea ei, regula conform căreia transmisiunea succesorală operează de drept nefiind afectată de existența unui drept de opțiune acordat succesibililor.

Literatura juridică afirmă că transmisiunea succesorală se face sub condiția rezolutorie a nerenunțării la moștenire în termenul de opțiune succesorală, ceea ce atrage, ca și consecință, faptul că drepturile care se transmit prin moștenire sunt drepturi rezolubile⁵, dobândirea lor consolidându-se prin acceptarea moștenirii. În același timp, chiar dacă efectele transmisiunii succesorale se produc numai ca urmare a acceptării moștenirii, aceasta nu devine un act juridic bilateral, ea rămânând o transmisiune cu caracteristici specifice care operează numai ca urmare și ca efect al decesului persoanei fizice.

1.1.4. În același timp, moștenirea este un mod de dobândire a proprietății, art. 557 C. civ. stipulând expres că „dreptul de proprietate se poate dobândi, în condițiile legii, prin (...) moștenire legală sau

¹ Art. 3 lit. a) din Regulament.

² Ceea ce înseamnă că transmisiunea nu este obligatorie.

³ În doctrină a existat diferențierea terminologică între calitatea de moștenitor, prin care se definea dobândirea moștenirii pe baza legii, și titlul de moștenitor, prin care se definea dobândirea moștenirii pe baza unui titlu, respectiv pe baza testamentului lăsat de defunct.

⁴ Ceea ce înseamnă că transmisiunea nu este definitivă.

⁵ I. Popa, *Drept civil. Moșteniri și liberalități*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 31.